

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ПО БИОФИЗИКА И БИОМЕДИЦИНСКО ИНЖЕНЕРСТВО

УТВЪРЖДАВАМ

/чл.-кор. А. Косев

ЕТИЧЕН КОДЕКС

НА СЛУЖИТЕЛИТЕ В ИНСТИТУТА ПО БИОФИЗИКА И БИОМЕДИЦИНСКО ИНЖЕНЕРСТВО ПРИ БАН

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият кодекс е израз на грижата за академичния морал в научната общност в Института по биофизика и биомедицинско инженерство (ИБФБМИ), както и израз на принципа, че без спазване на този морал не може да има ефективна научна дейност. Правилата на кодекса се отнасят до въпроси, свързани с морала при провеждане на научно-изследователската дейност, на взаимоотношенията в научните колективи и между отделните учени, с дискусиите, посветени на съвместно търсене на научни истини, с теоретичната, експерименталната, със социалната отговорност за приложенията на научните резултати и с обществената отговорност на учения. Моралът е един от основните регулатори на научната дейност. Понастоящем на него се обръща особено внимание от Европейския съюз и от всички страни, членки на европейската общност.

Глава първа ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

(1) Този кодекс определя етичните норми и правилата за поведение, които служителите на ИБФБМИ следва да спазват.

(2) Кодексът има за цел да повиши общественото доверие в професионализма и морала на служителите на Института, както и да издигне престижа на научно-изследователската, експертната и преподавателската дейност на неговите служители.

(3) Дейността на служителите в ИБФБМИ се осъществява при спазване принципите на компетентност, отговорност, безпристрастност, законност, лоялност, честност, политическа неутралност, зачитане на личността, отчетност и толерантност.

- *Компетентност* – служителят извършва дейността си като използва и прилага знанията и опита, които притежава, и непрекъснато повишава нивото на професионалната си квалификация и работа в интерес на научно-експертната дейност и продукт.
- *Отговорност* – служителят следва поведение, което не накърнява престижа на българската наука и свързаните с нея институции, както при изпълнение на служебните си задължения, така и в своя обществен и личен живот.
- *Безпристрастност* – служителят извършва дейността си обективно и добросъвестно, като се стреми вярно, точно и безпристрастно да събира, анализира и оценява всички факти и обстоятелства свързани с работата му, без да допуска влияние на собствени или чужди интереси.

- *Законност* – служителят изпълнява служебните си задължения при строго спазване на Конституцията и законите на Република България, и съобразно установените вътрешни правила в Българска академия на науките и ИБФБМИ.
- *Лоялност* – служителят съдейства за провеждането на научната стратегия на Българска академия на науките и на ИБФБМИ, основаващи се на принципите на правовата държава.
- *Честност* – служителят, в зависимост от функциите, които изпълнява, осъществява действия, предлага и взема решения, водещи до укрепване на доверието в качеството и надеждността на научната продукция на ИБФБМИ.
- Политическа и светогледна *неутралност* – служителят не допуска в своята работа да бъде повлияван от свои или чужди политически и светогледни пристрастия.
- *Зачитане на личността* – при изпълнение на служебните си задължения служителят се отнася любезно, възпитано и с уважение към всеки, като зачита правата и достойнството на личността и не допуска каквито и да са прояви на дискриминация.
- *Отчетност* – служителят осъществява своята дейност по начин, даващ възможност да се видят ясно неговите действия и резултатите от извършената работа.
- *Толерантност* – служителят подхожда толерантно и с разбиране към алтернативни или допълнителни мнения и позиции, изразявани от личности или институции.

Глава втора АКАДЕМИЧНА ЕТИКА

Раздел I

Академична етика на експерименталната дейност

Ученият трябва да спазва изискванията за осъществяване на ефективна научна дейност, насочени към задълбочено всестранно изследване и установяване на обективната истина и за постигане на убедително трайно ново познание или обновяване и обогатяване на знанието за изследвания обект.

- Ученият следва да се стреми към аргументирано доказване на поддържаните от него хипотези, изводи и заключения, получени в резултат на изследователската му дейност. Не бива да се допускат предубедени заключения, непроверени и неаргументирани изводи. Основната грижа на учения е да постигне в максимална степен обективната истина, като за целта проверява тълкуванията и заключенията, които пораждат съмнение.
- Ученият следва да полага особени грижи, да дава високи оценки и насърчения на онези изследвания, които водят до оригинални приноси в съответната научна практика, без да се влияе от субективни приоритети.
- Ученият следва да проявява почтеност и коректност в отношенията си със своите конкуренти от съответната научна област. Той трябва да уважава чуждия принос и приоритет на предшестващите изследователи, които са работили в неговата научна област.
- Не се допуска под каквато и да е форма присвояване на чужди научни постижения, отнемане на чуждо авторско право (плагиатство), “кражбата” на чужди идеи, фалшифицирането на чужди трудове, на данни и др.
- При изследвания върху хора не бива се да допуска каквото и да е накърняване на конфиденциалността и уважението към правото на личен живот, достойнство и душевен мир. Тези изследвания се правят при стриктно съблюдаване на правилата и изискванията за изследване на човешки субекти въведени в Правилника на етичката комисия при Института по невробиология, (притежаваща за целта международна

акредитация в рамките на ЕС и обслужваща биологичните звена на БАН). Служителят в ИБФБМИ е длъжен да опазва данните и личната информация на гражданите, станали му известни при или по повод на изпълнението на служебните му задължения.

- Всички изследвания върху животни се правят при стриктно съблюдаване на правилата и изискванията за животински изследвания, въведени в *Правилника на етическата комисия при Института по невробиология*, (Комисия по биоетика).
- Едно от най-съществените задължения на ръководителите на научните колективи е подготовката на младите изследователи и стимулирането на тяхното възходящо развитие.

Раздел II

Академична етика на публикационната дейност

Едно от най-съществените средства за популяризиране на постигнатите научни резултати са публикациите в научния печат и отделни издания.

Авторите на тези публикации носят морална отговорност за тяхната научната достоверност. Недопустимо е да се фалшифицират данни и резултати, получени в хода на изследователската дейност.

- Стремещт на учения да изпревари своите колеги в получаването на нови научни знания и постигането на признание за приоритет от научната общност и от обществото не бива да го противопоставя на общи интереси, основани на авторитета на науката, академичната автономия, които изискват сътрудничество и взаимно уважение.
- При съвместно извършвана научно-изследователска дейност етично е да се определя реалният принос на всеки изследовател, съобразно извършената от него работа. "Почетно" авторство или авторство по политически причини или с други цели е недопустимо.
- Лица, които могат да се посочат като съавтори, са тези, които имат значителен принос за провеждането на изследването, за получаването, анализирането и тълкуването на резултатите или за написване на ръкописа, ако са дали съгласието си за публикацията.

Раздел III

Академична етика на научната дискусия

При съвременните условия и организация на научната дейност често истината се търси от колектив от учени, които изследват съвместно дадена проблематика. В тези случаи съществена роля има научната дискусия.

- Академичният морал изисква да се дискутират идеи, а не личностни характеристики, да се прилагат аргументи, теоретични обяснения, а не персонални характеристики и квалификации.
- Значимостта на гледищата и предлаганите изводи не бива да се определя от научните звания и степени на авторите, а от силата на научните им доводи. Гледищата не следва да се оценяват на основата на личността на техните приносители, а на базата на универсални критерии за научност, установени чрез консенсус от научната общност.

- Наличието на безпристрастна и обективна оценка е неизменно морално изискване към научната общност. Проявите на завист, злоба, корупция, зложелателство и недоброжелателност са несъвместими с академичната етика.
- В дискуссионни ситуации са недопустими всякакви форми на злоупотреба, като например: отправяне на заплахи, оказване на психологически натиск или физическо насилие, неправомерни квалификации и др.
- Констатирането на отклонения от изискванията на академичната етика и осъществяването на недобросъвестна научна дейност е основание за отрицателна морална оценка от съответния научен колектив или от научната общност, която може да се изрази със съответна критика в научния печат или обществените медии.

Раздел IV

Академична етика на научно рецензиране и конкурсна дейност

- Рецензентската практика трябва да бъде подчинена на изискванията на морала. Рецензиите следва да се основават единствено на преценката на реалните обективни качества, без да спестяват както положителните качества, така и недостатъците на реализирания труд.
- Рецензиите не бива да преследват злепоставяне на автора, водено от предубеждения или негативни личностни настроения.
- Рецензиите следва да подкрепят позитивните научни търсения и да не блокират чрез неправомерен негативизъм научния процес.
- Участието на учените в конкурси за придобиване на научни степени и научни звания, за разработване на проекти, за разпределение на субсидии и други е обективно и безпристрастно.
- Проява на недобросъвестна научна практика е преднамереното посочване или отхвърляне на едностранно подбрани факти и аргументи, позоваване на невярна информация и данни, с цел да бъдат злепоставени участници в конкурса или да се получат оферти за участие в научни програми или финансова помощ, без да има необходимите основания за това.

Раздел V

Етика при популяризиране на научния продукт

- Учените имат морален ангажимент към социалната отговорност на науката пред обществото и особено за хуманното използване на техните научни постижения.
- Ученият популяризира научни факти чрез доклади, дискусии и беседи в широкото медийно пространство. Представянето на научна информация става по разбираем и конкретен начин, без да се манипулира мнението на неспециалисти и без внушения в определени насоки, основани на доверието в експертността на научния работник.
- Изяви в медийното и публичното пространство на сътрудници на Института, които се представят от името на ИБФБМИ, следва да са съобразени и подчинени на научната позиция и концепция на научната общност на ИБФБМИ. Академичната етика изисква да се въведе ясно разграничение и поемане на персонална отговорност за представената информация, ако изказваните мнения се различават от общата научна позиция на ИБФБМИ.
- Учените имат морален ангажимент да популяризират научното знание чрез преподавателска дейност.

Глава трета ПРОФЕСИОНАЛНО ПОВЕДЕНИЕ

Раздел I

Взаимоотношения с ръководството

- Служителят съдейства на Ръководството на Института с висок професионализъм, безпристрастност и активност при разработването и провеждането на политиката на ведомството, както и при изпълнението на взетите решения и осъществяване правомощията на неговите ръководители.
- Служителят изпълнява задълженията си честно, безпристрастно и не допуска личните политически пристрастия да му влияят.
- Когато прави предложения пред ръководни длъжностни лица от ИБФБМИ, служителят предоставя цялата информация, отнасяща се до вземането на конкретно решение.
- Служителят поставя пред ръководството и прекия си ръководител открито и честно проблемите, с които се сблъсква в процеса на работа или при изпълнението на възложените му задачи, като се консултира с тях с цел разрешаването им.

Раздел II

Взаимоотношение с колеги

- В отношенията с колегите си служителят проявява уважение, коректност и толерантност, като не допуска поведение, което накърнява достойнството и правата на отделната личност.
- Служителят оказва помощ и съдействие на своите колеги при изпълнение на служебните им задължения, в рамките на своята компетентност.
- Не се допуска отправянето на обидни квалификации и дискриминационно отношение между служителите в ИБФБМИ.
- Служителите трябва да се стремят да предотвратят конфликтни ситуации помежду си.
- Лични противоречия се разрешават с помощта на прекия ръководител и по изключение, когато това е невъзможно, чрез по-висшестоящия ръководител.
- Служителят на Института, който изпълнява ръководни функции, трябва да бъде пример на другите служители с качествено и срочно изпълнение на служебните си задължения, своето лично поведение и чувство за отговорност.

Раздел III

Конфликт на интереси

- Служител на ИБФБМИ не може да участва при обсъждането, подготовката, вземането и изпълнението на решения, свързани с Глава II от настоящия кодекс, когато той или свързани с него лица са заинтересувани от съответното решение, или когато има със заинтересуваните лица отношения, пораждащи основателни съмнения в неговата безпристрастност.
- При възлагането на служебна задача, чието изпълнение може да доведе до конфликт между служебните му задължения и неговите частни интереси, служителят следва своевременно да уведоми своя ръководител.
- Служител, на когото станат известни факти и обстоятелства за възникнал конфликт на интереси в Института, незабавно уведомява за това Директора на ИБФБМИ.

- Когато служителят се съмнява дали дадена дейност е съвместима със служебните му задължения, той трябва да обсъди това със своя ръководител.
- Служителят не може да използва служебното си положение за осъществяване на свои лични или на семейството си интереси.
- Служителят не участва в каквито и да са сделки, които са несъвместими с неговата длъжност, функции и задължения.
- Служителите напуснали ИБФБМИ не трябва да злоупотребяват с информацията, която им е станала известна във връзка с длъжността, която са заемали, или с функциите, които са изпълнявали.

Раздел IV

Други правила за професионално поведение

- Служителят противодейства на корупционни прояви и на други неправомерни действия в ИБФБМИ и другите структури в системата на БАН.
- Служителят не допуска да бъде поставен във финансова зависимост или в друга обвързаност от външни лица или организации, както и да иска и да приема подаръци, услуги, пари, облаги или други ползи, които могат да повлияят на изпълнението на служебните му задължения, на неговите решения или да нарушат професионалния му подход по определени въпроси.
- Служителят не използва служебното си положение и власт или информацията, станала му известна, при или по повод изпълнение на служебните му задължения, в свой или чужд личен интерес.
- Недопустимо е проявяването на субективизъм, егоизъм или пристрастие при разпределение на ресурси от материалната база на Института по начин, който не е съобразен или ощетява дейността на други работни групи или лица.
- Документи и научни данни в ИБФБМИ могат да се използват от служителя само за изпълнение на служебните му задължения при спазване на правилата за защита на информацията.
- Служителят е длъжен да не разгласява факти и сведения, станали му известни при или по повод изпълнение на служебните му задължения.
- Служителят трябва да предприема необходимите действия с цел гарантиране на сигурността и недопускане на неразрешено разкриване на защитената информация и/или данни и информация от служебните компютри.
- При изпълнение на служебните си задължения служителят опазва повереното му имущество с грижата на добър стопанин и не допуска използването му за лични цели.
- При загуба или повреждане на имущество, документи или данни на ИБФБМИ служителят е длъжен своевременно да информира прекия си ръководител или при невъзможност – висшестоящия.
- Служителят не може да изнася имущество и документи на Института извън мястото, където изпълнява служебните си задължения, без това да е съгласувано с прекия ръководител.
- Служителят няма право да предоставя достъп до служебно имущество и документи на външни лица или членове на семейството си, без това да е съгласувано с прекия ръководител.

Глава четвърта ЛИЧНО ПОВЕДЕНИЕ

- При изпълнение на служебните си задължения и в обществения си живот служителят следва поведение, което не уронва престижа на ИБФБМИ.

- Служителят не допуска на работното си място и извън него поведение, несъвместимо с добрите нрави.
- Служителят не може да участва в скандални прояви, с които би могъл да накърни престижа на БАН и в частност – на ИБФБМИ.

Глава пета МЕРКИ ПО ПРИЛАГАНЕ

- Установяването на неетични прояви в науката изисква най-напред те да бъдат констатирани по достоверен и убедителен начин. При всички случаи критикуваният за неморална научна дейност учен има право на защита. До доказване на противното се приема, че той е добросъвестен.
- Етичният кодекс подлежи на задължително спазване от всички служители и ръководни длъжностни лица в Института. При осъществяването на действия, несъвместими с поведението по този кодекс, служителят следва да понесе морални санкции.
- Този кодекс следва да се доведе до знанието на всички служители и ръководни длъжностни лица в ИБФБМИ за сведение и изпълнение, като запознаването с неговото съдържание се удостоверява лично от служителя чрез подпис.

ПРЕХОДНИ РАЗПОРЕДБИ

1. Настоящият Етичен кодекс влиза в сила от датата на утвърждаването му.
2. Запознаването с разпоредбите на Етичния кодекс следва да се извърши в едномесечен срок от утвърждаването му.
3. При първоначално встъпване в длъжност, непосредственият ръководител е длъжен да запознае служителя с разпоредбите на този кодекс в 7 дневен срок от встъпването.

Включените в този кодекс правила на академичния морал не изчерпват обществения ангажимент на учените. Те трябва да спазват законите на страната, регулиращи както научната дейност и авторското право, така и другите обществени отношения. Проявите на корупция, несправедливост, некомпетентност и нарушения на изискванията за научно-изследователска и преподавателска дейност съобразно установените регламенти, са несъвместими и с академичната етика.

Спазването на морала е грижа на всеки учен поотделно, на ръководствата на научните звена, на научните общности и техните организации.

Забележка: Настоящият Етичен кодекс на ИБФБМИ е подготвен въз основа на проект предложен от Комисията по етика при Съюза на учените в България под председателството на академик проф. д-р Чудомир Големинов, както и на Етичните кодекси на Държавната администрация, Министерството на здравеопазването, Дружеството на българските психолози, Етичния кодекс на социалния работник и на Фармацевтично-изследователската асоциация.